УДК 330.34:330.342:502.131.1
JEL Classification: B20, O40, O44, Q56

ЕВОЛЮЦІЯ ПАРАДИГМ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: ВІД ТРАДИЦІЙНИХ ТЕОРІЙ ДО ІНКЛЮЗИВНО-ОРІЄНТОВАНОГО ЗЕЛЕНОГО ЗРОСТАННЯ

РОМАНЮК Роман
Волинська обласна державна адміністрація
https://orcid.org/0000-0001-8425-7767
roman.romaniuk@ukr.net

У статті здійснено теоретико-методологічне узагальнення генезису економічного зростання та доведено, що його еволюція супроводжувалася послідовною зміною світових парадигм - від ресурсно-продуктивної і макроекономічної до структурно-трансформаційної, інноваційної, знаннєво-людської та інституційно-регуляторної. На основі критичного аналізу класичних, неокласичних, ендогенних та інституційних теорій показано, що спектр чинників економічної динаміки розширився від простого нагромадження капіталу і праці до технологічних інновацій, якості людського капіталу, інституційного середовища та структурних перетворень. Обґрунтовано, що сучасний етап вимагає відходу від виключно кількісного зростання виробничих показників на користь багатовимірного розвитку, що відображено у формуванні парадигми інклюзивно-орієнтованого зеленого зростання. Визначено, що поєднання економічної ефективності, соціальної справедливості та екологічної збалансованості стає фундаментальною основою для забезпечення довгострокового добробуту. Виявлено, що для України теоретичне переосмислення цих підходів має стратегічне значення, оскільки створює надійне науково-методологічне підґрунтя для розробки ефективних механізмів повоєнного відновлення, структурної модернізації національної економіки та відновлення її конкурентних позицій у світовому просторі.

Ключові слова: економічне зростання, парадигми економічного зростання, еволюція економічної думки, сталий розвиток, соціальна інклюзія, зелене зростання, інклюзивно орієнтоване зелене зростання.

https://doi.org/10.31891/mdes/2026-22-54

Стаття надійшла до редакції / Received 07.10.2026
Прийнята до друку / Accepted 29.10.2026
Опубліковано / Published 12.11.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0

© РОМАНЮК Роман

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Економічне зростання є однією з фундаментальних економічних категорій і процесів, що визначають рівень розвитку країн, добробут їх населення та можливості розв'язання глобальних проблем людства в інтересах як теперішніх, так і майбутніх поколінь. Для значної кількості країн світу стратегічна мета забезпечення безперервного економічного зростання залишається нереалізованою та складною внаслідок загострення геополітичних, кліматичних, демографічних та інших проблемних аспектів, вплив яких посилюється глобальною нестабільністю, зростанням соціально-економічних розривів, а також поляризацією й асиметрією між країнами, регіонами та їхніми сучасними угрупуваннями. Виключною та детермінованою постає роль перманентного економічного зростання за умов досягнення глобальних цілей сталого розвитку, мінімізації наслідків кліматичних змін та шоків геополітичної нестабільності, що потребує концептуального переосмислення підходів, механізмів та інструментарію його реалізації. Для України вирішення завдання відновлення стабільних темпів економічного зростання постає домінантним під час відродження національної економіки та відновлення її конкурентних позицій у європейському та світовому просторі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

На даний час у науково-практичній площині консенсусним є визнання того, що економічне зростання забезпечує позитивний вплив на зайнятість і доходи населення, зумовлює підвищення рівня добробуту і благополуччя, сприяє нарощуванню національного багатства країн, зниженню рівня бідності та диспропорцій між окремими групами населення та країнами загалом. Багаторічна еволюція світової економічної думки сформувала ґрунтовне теоретико-методологічне підґрунтя дослідження економічного зростання, забезпечивши наукове пояснення його джерел, рушійних сил, закономірностей і механізмів відтворення. У результаті розвитку економічних теорій було обґрунтовано визначальну роль нагромадження та ефективного використання виробничих ресурсів, інвестицій, науково-технічного прогресу, інновацій, людського капіталу, продуктивності праці, структурних трансформацій та інституційного середовища у формуванні довгострокової економічної динаміки. Водночас дослідження циклічності, нерівномірності та міжкраїнових

відмінностей у зростанні поглибили розуміння його нестабільності, обмежень і залежності від внутрішніх та зовнішніх умов [1]. Поряд із цим, найбільш дискусійними та традиційно актуальними залишаються питання удосконалення управлінських підходів до підвищення темпів і забезпечення стабільного економічного зростання, а також порівняння та оцінювання досягнутих результатів [2, 3]. У контексті новітніх теорій економічного зростання дискусійними постають питання доцільності збереження (нарощування) економічного зростання за умов необхідності досягнення ЦСР, забезпечення інклюзивності, рівності та справедливості розвитку суспільства, а також збереження навколишнього природного середовища в інтересах майбутніх поколінь [4,5].

Українські науковці звертають підвищену увагу на один з ключових аспектів теорій економічного зростання – пошук напрямів і механізмів забезпечення його стабільних темпів [6]. Розв'язання головного питання — збереження і нарощування сталих трендів зростання у довгостроковому періоді — Бандура О. пов'язує з теорією економічних циклів та наголошує, що потенціал їхньої стійкості у стратегічній перспективі детермінується наслідками короткострокових коливань ділової активності [7].

Аналізуючи специфіку розвитку національної економіки та особливості національних моделей економічного зростання Тувакова Н. звертає увагу на «… відсутності консолідованої взаємодії влади, бізнесу і громадськістю, що призводить до вибору помилкової стратегії економічного зростання» та уповільнення його темпів [8]. Досліджуючи науково-теоретичний базис і генезу економічного зростання .українські науковці виділяють окремо також теорію неолібералізму (як протилежність кейнсіанської течії), який визначає сутність та механізми зростання через дію ринкових чинників. Погоджуючись із обмеженістю положень даної теорії, корисними для сучасної практики відновлення втрачених позиції і темпів економічного зростання України Тіщенко Є.О. бачить підвищення гнучкості ринку праці, зниження рівня фіскального навантаження на бізнес, відкритість ринків, що формує сприятливі передумови для покращення інвестиційного клімату країни [9].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є узагальнення генезису світових парадигм економічного зростання та систематизація основних теоретичних підходів у контексті трансформації сучасних уявлень про економічний розвиток суспільства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Світові концепції і теорії економічного зростання протягом всього періоду становлення і розвитку економічної думки намагаються дати роз'яснення ключовим факторам, рушійним силам і процесам, які його супроводжують та детермінують. Динамічні зміни епох, світових парадигм, укладів, цінностей та стратегічних орієнтирів розвитку національних економік зумовили появу різних методичних підходів до дослідження феномену економічного зростання та його еволюції.

Вже класичним та широко поширеним у науковій літературі є підходи до виділення фундаментальних методичних підходів до пояснення феномену економічного зростання: класичний методичний підхід, який є продуктом класичної англійської економічної школи (А. Сміт, У. Петті, Д. Рікардо) та підходи, обґрунтовані їх послідовниками у межах неокласичної економічної теорії (Р. Солоу, Тр. Свон, Дж. Мід та ін.), що фундаментально обґрунтували зв'язок між економічним зростанням і нагромадженням капіталу, поділом праці, інвестиціями, продуктивністю факторів виробництв та автоматичними ринковими регуляторами [10].

Слабкість теоретичних конструкцій у поясненні природи економічного зростання, зумовлена відсутністю дослідження технологічного розвитку, зумовила появу нових теорій, визначальне місце серед яких займають екзогенна (Р. Солоу, Т. Купманс, Д. Касс) та ендогенна теорії економічного зростання (П. Ромер, Р. Лукас, С. Ребело) — як еволюційний розвиток парадигми, заснованої класичною економічною школою. Провідне значення вектору досліджень цих методичних концепцій зумовила концентрація фокусу зростання на науково-технічному прогресі та демографічній детермінанті, як драйверів активізації процесів структурно-технологічної перебудови та довгострокового розширеного відтворення виробництва [11-15].

Марксистська теорія пояснює ризики уповільнення темпів економічного зростання несправедливим характером та суперечностями капіталістичного способу виробництва, який також є однією з причин виникнення соціально-економічних криз. Недосконала теорія класичних ринків Дж. Кейнса, яка безпосередньо не є цілісною концепцією економічного зростання, але наголошує на незбалансованій природі економічного зростання (що вимагає державного

регулювання) та переносить ключовий фокус його забезпечення з попиту на пропозицію й на результати дії інвестиційного мультиплікатора. Зайнятість, інвестиції та віддача від капіталу здатні подолати депресивний стан економіки та забезпечити її поступове зростання. Підтримуючи загальні висновки про рушійні сили зростання з доку дослідників, кейнсіанська теорія у частині цього питання зазнала суттєвої критики через короткостроковий часовий лаг. Продовжуючи та розширюючи кейнсіанську теорію, Р. Харрод і Е. Домар, фактично, подолали теоретичну проблему лімітованості і фіксованості виробничого потенціалу, що є причиною короткострокового характеру економічного зростання [16].

Виключно нової парадигмою, яка пояснювала особливості та розкривала потенціал економічного зростання, стала теорія інновацій Шумпеттера [17]. Розкриваючи та концептуально доповнюючи теорію впливу НТП на реалізацію потенціалу економічного розвитку, інноваційна теорія по-новому визначила роль підприємця в економічному зростанні та стратегічне значення інновацій, які й досі розглядаються як провідний драйвер зростання темпів. Однією з найбільш відомих у науковій літературі є теорія стадій економічного зростання У. Ростоу, незважаючи на масштабну критику, залишається актуальною досі. Якісний промисловий стрибок, який є фундаментом економічного зростання країни, забезпечує проходження її економічної системи через п'ять послідовних етапів: традиційне суспільство, перехідний етап його розвитку, індустріальне піднесення, рух до стану зрілої економіки та епоху масового споживання [18].

Еволюція теорій економічного розвитку об'єктивно призвела до виділення людського чиннику як провідного у забезпеченні економічного зростання країн. Концепції людського капіталу у науковій літературі представлені багатьма теоріями та підтверджені багаторічним емпіричним досвідом. Всі вони джерелом економічного зростання бачать обсяг та потенціал накопичення і використання людського капіталу, роль якого проявляється у двох площинах: 1) нарощуванням темпів економічного зростання вимагає постійного збільшення кількісних і якісних параметрів людського капіталу (теорія Лукаса-Беккера); 2) людський капітал визначає спроможність економічної системи до інновацій та економічного зростання (теорія Нельсона-Феплса) [19-21].

Генезис теорій економічного зростання, незважаючи на їх відмінності та дискусійні положення, довів необхідність комплексних підходів, які поєднують сукупність чинників його забезпечення та їх синергійну роль. Одним із сучасних варіантів є теорія Нельсона-Вінтера, що отримала назву еволюційної теорії, яка пояснює потенціал, вибір моделей і темпи економічного зростання відкритістю національних економічних систем, характером їх структури та функціонування, характером економічних процесів на мікрорівні господарювання (бізнес, підприємства), рівнем розвитку людського капіталу та поведінковими основами розвитку суспільства [22].

Зміна умов і факторів економічного зростання, а також суттєвий розрив між рівнем економічного розвитку між країнами забезпечили підвищений інтерес до пошуку теорій згладжування та нівелювання існуючих розривів, прикладами яких є такі напрямки неокласичних і ендогенно-інноваційних теорій, як:

- наукова гіпотеза конвергентності економічного зростання, що досліджує чи притаманні для бідних країн (регіонів) тенденція до більш швидкого росту, ніж у розвинутих та які сили її забезпечують [23];

- теорія уніфікованого економічного зростання, сутність якої полягає у тому, що перехід від стагнації до економічного росту є неминучим, а його швидкість опосередковується впливом інституційних, соціально-культурних, політичних та технологічних факторів [24];

- теорія економічного зростання на основі «креативних» руйнувань (як різновид теорії ендогенного зростання), в основі якої лежить Шумпетерівський процес «творчого руйнування» (додатковий дохід, отриманий за рахунок впровадження інновацій, з часом буде нівельований наступними інноваційними розробками й рішеннями, які призведуть до знищення старого продукту та появи нового) [25].

Однією з масштабних векторних теорій економічного зростання є концепція, що пояснює темпи, характер економічного зростання та національні відмінності з позицій інституційного регулювання. Серед них слід виділити неінституційну теорію Д. Норта, теорію інклюзивних та екстрактивних інституцій, теорію трансакційних витрат та теорію суспільного вибору (Дж. Бюбкенен).

Українська наукова спільнота забезпечила суттєве удосконалення і доповнення методологічних каркасів основних теорій економічного зростання, розширюючи як їх теоретичні

конструкції, так і практичний інструментарій, виходячи зі специфіки розвитку національної економіки. На основі детального опрацювання світового досвіду вченими було удосконалено методичний базис оцінювання тенденцій і впливу факторів економічного зростання, доповнено моделі та запропоновано нові інструменти для забезпечення стабільних темпів його довгострокового зростання. У вітчизняній науковій площині поширення набули теорія промислових циклів і інвестиційних факторів економічного зростання, інституційні теорії економічного зростання, теорії інноваційного та ендогенного економічного зростання, теорії структурних трансформацій, як передумови тривалого економічного зростання, теорії структурних трансформацій, як передумови тривалого економічного зростання [26-29].

Результати критичного огляду світових та вітчизняних літературних джерел дозволили зробити висновок, що трактування сутності економічного зростання та теорії, які пояснюють його механізми, детермінуються відповідними парадигмальними концепціями, сформованими в економічній науці та практиці протягом періоду їх розвитку. Ці парадигми визначають центральні передумови, джерела і фактори економічного зростання, пояснюють важелі нарощування обсягів суспільного виробництва та відмінності між національними економіками, а також обґрунтовують відповідні способи його коротко- чи довгострокового забезпечення. Серед таких світових парадигм вважаємо доцільним виділити наступні (рис. 1): ресурсно-продуктивна парадигма (є домінуючою протягом XVIII–XIX сторічь), парадигма державного регулювання та макроекономічної стабілізації (1930-1970 роки XX сторіччя), структурно-трансформаційна парадигма (1950-1980 роки XX сторіччя), інноваційна парадигма (середина XX сторіччя – до теперішнього часу), парадигма знаннєвого та людського капіталу (1960 роки XX сторіччя – до теперішнього часу), інституційно-регуляторна парадигма (середина XX сторіччя – до теперішнього часу).

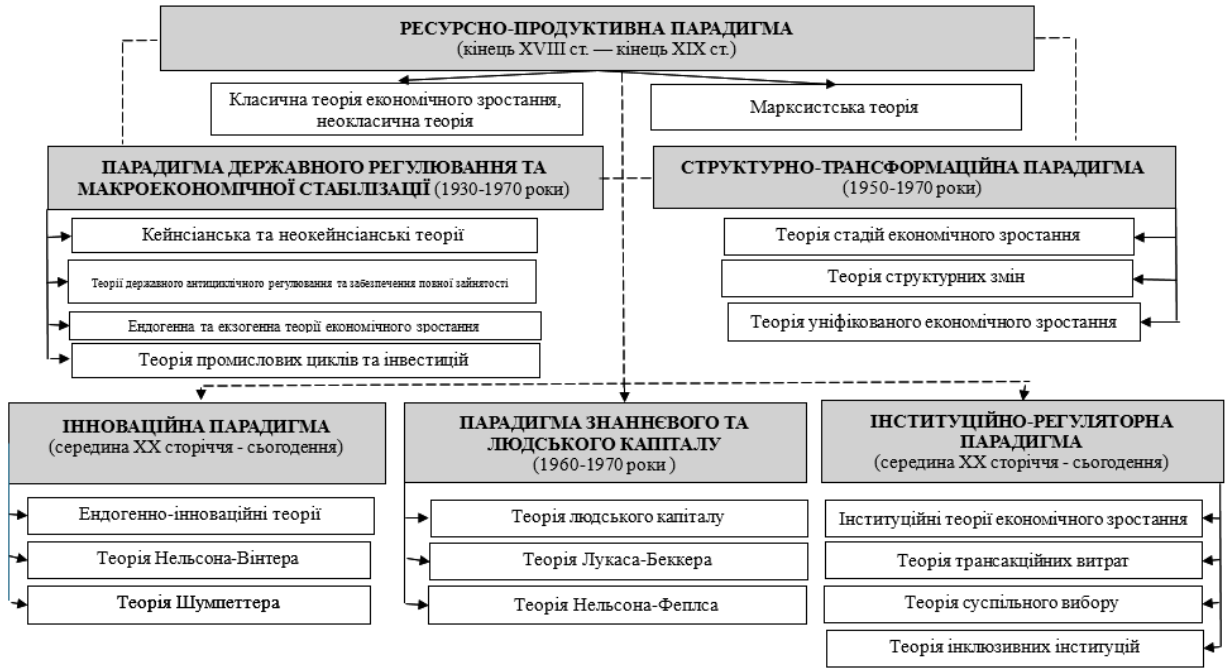

Рис. 1.Еволюційно-парадигмальна схема теорій економічного зростання
Джерело: сформовано автором

Кожна з виділених парадигм, відповідно до реалій свого періоду, робить внесок в обґрунтування теорій економічного зростання, формуючи таким чином еволюційну концепцію його поліпарадигмального науково-теоретичного синтезу. Незважаючи на існування певних паралельних трендів у дослідженні рушійних сил економічного зростання, кожна з парадигм розкриває поступовий перехід суспільства від кількісних матеріальних детермінант до якісних передумов і факторів, що пояснюють та детермінують темпи економічного зростання. Такий еволюційний підхід дозволяє розглядати економічне зростання у призмі довгострокових орієнтирів не лише з позицій кількісного збільшення обсягів суспільного виробництва, а й як складний динамічний процес трансформації економічних систем під впливом технологічних, знаннєвих та інституційно-регуляторних чинників.

Узагальнення результатів еволюції парадигм економічного зростання дає підстави стверджувати, що відбувся поступовий перехід від його трактування переважно як процесу кількісного нарощування виробничих можливостей і національного багатства до усвідомлення багатовимірної природи економічного поступу, його соціальної відповідальності та довгострокових наслідків для суспільства. Якщо традиційні й модернізовані теорії зосереджували увагу передусім на джерелах, чинниках, механізмах і темпах зростання, то подальший розвиток економічної думки актуалізував питання якості результатів, справедливості розподілу створених благ, доступності економічних можливостей, екологічної збалансованості та здатності економічних систем забезпечувати відтворення власного потенціалу в довгостроковій перспективі.

Логічним результатом еволюції стає формування парадигми інклюзивно-орієнтованого зеленого зростання, в межах якої економічне зростання розглядається не як самодостатня ціль, а як інструмент забезпечення суспільного добробуту, розширення можливостей і залучення різних груп населення до створення та розподілу економічних результатів, раціонального використання природного капіталу й збереження екологічної рівноваги. Її принципова відмінність полягає в поєднанні економічної ефективності, соціальної справедливості та екологічної відповідальності в єдиній системі цільових орієнтирів, що передбачає не лише задоволення потреб сучасного суспільства, а й збереження ресурсних, соціально-економічних та екологічних можливостей розвитку для майбутніх поколінь. Особливої актуальності така парадигма набуває для України в контексті повоєнного відновлення та структурної модернізації національної економіки.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження еволюції парадигм економічного зростання засвідчило поступове ускладнення наукових уявлень про його природу, джерела, рушійні сили та суспільне призначення. Накопичений теоретичний доробок економічної науки сформував фундаментальне підґрунтя для розуміння механізмів нагромадження капіталу, розвитку виробничого потенціалу, підвищення продуктивності, технологічного прогресу, структурних трансформацій та інституційних змін. Водночас сучасні глобальні виклики засвідчили недостатність оцінювання результативності економічного зростання виключно за кількісними параметрами, актуалізувавши необхідність урахування його соціальних наслідків, інклюзивності економічних можливостей, екологічних обмежень і міжпоколіннєвої відповідальності.

За результатами узагальнення теоретичних підходів обґрунтовано формування нової парадигми інклюзивно-орієнтованого зеленого зростання, яка інтегрує економічні, соціальні та екологічні імперативи в єдину систему цільових орієнтирів розвитку. Її концептуальна сутність полягає у трактуванні економічного зростання не лише як процесу нарощування економічного потенціалу, а й як засобу забезпечення суспільного добробуту, рівності можливостей, справедливого розподілу результатів економічної діяльності, раціонального використання природних ресурсів та збереження можливостей розвитку для майбутніх поколінь. Практична значущість такого підходу особливо зростає в умовах структурних трансформацій і повоєнного відновлення України, що зумовлює необхідність переосмислення стратегічних пріоритетів розвитку національної економіки та її галузей.

ЛІТЕРАТУРА:

удевська В. І. Еволюція теорій економічного зростання та чинники його оцінювання. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2020. № 2(22). С. 18–30

равців В. В., Марцінків М. В., Вівчар Т. В. Критичний огляд математичних моделей економічного зростання. *Methods and devices of quality control*. 2024. № 2(53). С. 105–113. URL:

вець С. Еволюція теоретичних течій ендогенного зростання. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 27.

4. Kallis G. et al. Post-growth: the science of wellbeing within planetary boundaries. *The Lancet Planetary Health. 2025.* Vol. 9, Issue 1. P. 62-78

5. Чайкін О. В. Архітектоніка системи державного регулювання процесів інклюзивного зростання національної економіки. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 12. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.15867269

еєць В. М. Нестабільність та економічне зростання: монографія; Національна академія наук України, Ін-т економічного прогнозування. Київ: Ін-т економ. прогноз. НАН України, 2000. 344 с.

андура О. Кількісні аспекти взаємозв'язку між теоріями економічного зростання та економічних циклів. *Економічна теорія*. 2024. № 4. С. 101-114.
увакова Н. Ретроспективний аналіз інноваційних моделей економічного зростання. *Міжнародний науково-практичний журнал «Фінансовий простір»*. 2011. № 3 (3). С. 49-53.
іщенко Є. О. Роль теорій економічного зростання у формуванні фінансових механізмів повоєнного відновлення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2025. № 38(66). С. 12–

11. Solow R. A. Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quarterly. Journal of Economics*. 1956. Vol. 70. № 1. P. 65-94.
12. Romer P. Increasing Returns and Long Run Growth. *Journal of Political. Economy*. 1986. Vol. 94. P. 1002-1037.
13. Fikri Ya. et. al. Economic Growth: A Literature Review. *Revue Internationale du Chercheur*. 2024. Vol. 5. № 1. P. 802-813.
14. Lucas R. On the Mechanics of Economic Development, Journal of Monetary. *Economics*. 1988. Vol 22. P. 3-42.
15. Видобора В. В. Економічне зростання в неокласичному напрямі економічної теорії. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2021. № 2-2 (104). С. 5-11. URL: https://doi.org/10.37734/2409-6873-2021-2-2-1

умпетер Й. А. Теорія економічного розвитку: дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 242 с.

19. Becker G.S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education, First Edition. 1964. URL: https://www.nber.org/books-and-chapters/human-capital-theoretical-and-empirical-analysis-special-reference-education-first-edition?utm_source=chatgpt.com
20. Robert E. Lucas Jr. On the Mechanics of Economic Development. *Journal of Monetary Economics*. 1988. № 22(1). P. 3–42.
21. Nelson R. R., Phelps E. S. Investment in Humans, Technological Diffusion, and Economic Growth. *The American Economic Review*. 1966. Vol. 56. № 1/2. P. 69–75.
R
S1992. № 100(2). P. 223–251
G
g2002, Vol. 16, No. 2, P. 23–46. Model of Growth Through Creative Destruction. *Econometrica*. 1992. № 2: 323-
o
r 26. Видобора, В. В.Фундаментальні концепції економічного зростання в інституційній теорії. В
Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. Одеса: Одеський національний економічний університет. 2021. № 3-4(78-79). С. 9–18
27. Інклюзивні інститути забезпечення розвитку економіки України» (2023). Колективна монографія / за участю І. М. Бобух, Ю. В. Кіндзерського, О. М. Фащевської та інших авторів. ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України.
28. Оцінка та прогнози ендогенного зростання економіки України: колективна монографія / [М. І. Скрипниченко, С. О. Кораблін, ... С. С. Шумська, ... Г. Ю. Яценко та ін.]; за ред. М. І. Скрипниченко; НАН України, ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України". Київ: 2023. 421 с.
29. Структурна гармонізація економіки України як чинник економічного зростання: монографія / [І. В. Крючкова, О. М. Алімов, В. М. Геєць та ін.]; за ред. д-ра екон. наук І. В. Крючкової; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. Київ : Експрес, 2007. 520 с.

REFERENCES:

1. Rudevska, V. I. (2020). Evoliutsiia teorii ekonomichnoho zrostannia ta chynnyky yoho otsiniuvannia. [Evolution of Economic Growth Theories and Factors for Its Assessment]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, 2(22), 18–30.
2. Kravtsiv, V. V., Martsinkiv, M. V., Vivchar, T. V. (2024). Krytychnyi ohliad matematychnykh modelei ekonomichnoho zrostannia. [Critical Review of Mathematical Models of Economic Growth]. *Methods and devices of quality control*, 2(53), 105–113. URL: https://doi.org/10.31471/1993-9981-2024-2(53)-105-113
3. Shvets, S. (2021). Evoliutsiia teoretychnykh techii endohennoho zrostannia. [Evolution of Theoretical Schools of Endogenous Growth]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (27). URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-214.

4. Kallis, G. et al. (2025). Post-growth: the science of wellbeing within planetary boundaries. *The Lancet Planetary Health*, 9, 1, 62-78.

5. Chaikin, O. V. (2025). Arkhitektonika systemy derzhavnoho rehuliuvannia protsesiv inkliuzyvnoho zrostannia natsionalnoi ekonomiky. [Architectonics of the System of State Regulation of Inclusive Growth Processes in the National Economy]. *Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk*, (12). URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.15867269

6. Heiets, V. M. (2000). Nestabilnist ta ekonomichne zrostannia: monohrafiia; Natsionalna akademiia nauk Ukrainy, In-t ekonomichnoho prohnozuvannia. [Instability and Economic Growth: A Monograph; National Academy of Sciences of Ukraine, Institute for Economics and Forecasting]. Kyiv: In-t ekonom. prohnoz. NAN Ukrainy, 344 s.

7. Bandura, O. (2024) Kilkisni aspekty vzaiemozviazku mizh teoriiamy ekonomichnoho zrostannia ta ekonomichnykh tsykliv. [Quantitative Aspects of the Interconnection Between Theories of Economic Growth and Economic Cycles]. *Ekonomichna teoriia*, 4, 101-114.

8. Tuvakova, N. (2011). Retrospektyvnyi analiz innovatsiinykh modelei ekonomichnoho zrostannia. [Retrospective Analysis of Innovative Models of Economic Growth]. *Mizhnarodnyi naukovo-praktychnyi zhurnal «Finansovyi prostir»*, 3, 49-53.

9. Tishchenko, Ye. O. (2025). Rol teorii ekonomichnoho zrostannia u formuvanni finansovykh mekhanizmiv povoiennoho vidnovlennia. [The Role of Economic Growth Theories in Shaping Financial Mechanisms for Post-War Recovery]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia «Ekonomika»: naukovyi zhurnal*, 38(66), 12–21.

10. Smith, A. (2007). An Inquiry intro the Nature and Causes of the Wealth of Nations. Edited by S. M. Soares, MetaLibri Digital Library.

11. Solow, R. (1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth, *The Quarterly. Journal of Economics*, 70, 1, 65-94.

12. Romer, P. (1986). Increasing Returns and Long Run Growth, *Journal of Political. Economy*, 94, 1002-1037.

13. Fikri, Ya. et. al. (2024). Economic Growth: A Literature Review. *Revue Internationale du Chercheur*, 5, 1, 802-813.

14. Lucas, R. (1988). On the Mechanics of Economic Development, Journal of Monetary. Economics, 22, 3-42.

15. Vydobora, V. V. (2021). Ekonomichne zrostannia v neoklasychnomu napriami ekonomichnoi teorii. [Economic growth in the neoclassical school of economic theory]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*, 2-2 (104), 5-11. URL: https://doi.org/10.37734/2409-6873-2021-2-2-1

16. Keynes, J.M. (1939). The General Theory of Employment, Interest, and Money. International relations and security network, ISN, ETH, Zurich

17. Shumpeter, Y. A. (2011). Teoriia ekonomichnoho rozvytku: doslidzhennia prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidsotka ta ekonomichnoho tsyklu [The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle]. / Y. A. Shumpeter; per. z anhl. V. Starka. K.: Vydavnychyi dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», 242.

18. Rostow, W.W. (1960). The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto, Cambridge, Cambridge Univ. Press, 179.

19. Becker, G.S. (1964). Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education, First Edition. 1964. URL: https://www.nber.org/books-and-chapters/human-capital-theoretical-and-empirical-analysis-special-reference-education-first-edition?utm_source=chatgpt.com

20. Robert, E. & Lucas, Jr. (1988). On the Mechanics of Economic Development. *Journal of Monetary Economics*, 22(1), 3–42.

21. Nelson, R. R., & Phelps, E. S. (1966). Investment in Humans, Technological Diffusion, and Economic Growth. *The American Economic Review*, 56, 1-2, 69–75.

22. Nelson, R. R. & Winter, S.G. (2002). Evolutionary Theorizing in Economics. *Journal of Economic Perspectives.Volume* 16, 2, 23–46.

23. Barro, R. J., & Sala-i-Martin, X. (1992). Convergence. Journal of Political Economy, 100(2), 223–251

24. Galor, O. (2005). Chapter 4 From Stagnation to Growth: Unified Growth Theory. Handbook of Economic Growth, 171-293

25. Aghion, Ph., & Howitt, P. 1992. A Model of Growth Through Creative Destruction. *Econometrica* 60, 2, 323-351

26. Vydobora, V. V. (2021). Fundamentalni kontseptsii ekonomichnoho zrostannia v instytutsiinii teorii. [Fundamental Concepts of Economic Growth in Institutional Theory]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen: zb. nauk. prats. Odesa: Odeskyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet*, 3-4 (78-79), 9–18

27. Inkliuzyvni instytuty zabezpechennia rozvytku ekonomiky Ukrainy» (2023). Kolektyvna monohrafiia [Inclusive Institutions for Ensuring the Development of Ukraine's Economy* (2023). Collective monograph] / za uchastiu I. M. Bobukh, Yu. V. Kindzerskoho, O. M. Fashchevskoi ta inshykh avtoriv. DU «Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy

28. Otsinka ta prohnozy endohennoho zrostannia ekonomiky Ukrainy: kolektyvna monohrafiia [Assessment and Forecasts of Endogenous Economic Growth in Ukraine: A Collective Monograph] / [M. I. Skrypnychenko, S. O. Korablin, ... S. S. Shumska, ... H. Yu. Yatsenko ta in.]; za red. M. I. Skrypnychenko; NAN Ukrainy, DU "Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy". Kyiv: 2023. 421 s.

29. Strukturna harmonizatsiia ekonomiky Ukrainy yak chynnyk ekonomichnoho zrostannia: monohrafiia [Structural Harmonization of Ukraine's Economy as a Factor of Economic Growth: A Monograph] / [I. V. Kriuchkova, O. M. Alimov, V. M. Heiets ta in.]; za red. d-ra ekon. nauk I. V. Kriuchkovoi; NAN Ukrainy, In-t ekonomiky ta prohnozuvannia. Kyiv: Ekspres, 2007. 520 s

EVOLUTION OF PARADIGM OF ECONOMIC GROWTH: FROM TRADITIONAL THEORIES TO INCLUSIVE-ORIENTED GREEN GROWTH

ROMANIUK Roman
Volyn Regional State Administration

The article provides a comprehensive theoretical and methodological generalization of the genesis and evolution of economic growth paradigms, demonstrating their successive transformation from resource-productive and macroeconomic approaches to structural-

transformational, innovation-driven, knowledge- and human-centered, and institutional-regulatory paradigms. Based on a critical analysis of classical, neoclassical, endogenous, and institutional theories, the fundamental contributions of different theoretical approaches to explaining the sources, determinants, and mechanisms of economic dynamics are systematized. The study establishes that the range of growth determinants has expanded significantly, shifting from capital and labor accumulation toward technological innovation, human capital quality, institutional development, productivity enhancement, and structural transformations of economic systems. The study shows that the evolution of economic thought has deepened understanding of the interdependence among economic resources, technological progress, institutional conditions, and long-term development outcomes. It is argued that the contemporary stage of economic development requires moving beyond exclusively quantitative production growth indicators toward a multidimensional understanding of economic progress that incorporates social and environmental outcomes. In this context, the emergence of a new paradigm of inclusively oriented green growth is supported by integrating economic efficiency, social justice, and environmental balance. Its conceptual significance lies in viewing economic growth not merely as an increase in production and national wealth, but as a means of enhancing societal well-being, expanding equal opportunities, ensuring a fair distribution of economic benefits, and preserving natural resources and development opportunities for future generations. The strategic importance of this paradigm for Ukraine is emphasized, as its theoretical and methodological provisions can provide a foundation for developing effective mechanisms of post-war recovery, structural modernization of the national economy, and restoration of its competitive position in the global economic environment.

Keywords: economic growth, economic growth paradigms, evolution of economic thought, sustainable development, social inclusion, green growth, inclusive green growth.